

א-ת

שנכנסם לשביעית דהיינו שלא יחרוש בערב שביעית חריש שיועיל לשנה השביעית.

וכן **קציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית**, תבואה שהביאה שלישי בשביעית, חל עליה דיני שביעית, אף שנקצרת בשמינית.

רבי ישמעאל אומר: לעולם כל הפסוק בענין שבת מדבר.

וב"חריש ובקציר תשבות" בא ללמדנו: **מה חריש לעולם** הוא חריש של **רשות**. שלא מצינו מצוה לחרוש. **אף קציר האסור בשבת**, הוא רק קציר של **רשות**.

יצא קציר העומר, שהוא מצוה, שאפילו מצא קציר, מצוה לקצור, ולמדנו מכאן, שמצות קצירת העומר דוחה שבת [מה שאין כן חרישה, וכן זריעה, שאם מצא זרוע, כשר לעומר].

חזינן שרבי עקיבא, שלמד פסוק זה לשביעית, לומד תוספת שביעית מהאי קרא. ועל כרחק שאין הלכה למשה מסיני על תוספת.

ומתריצין: **אלא, אמר רב נחמן בר יצחק: כי**

גמירי הלכתא למשה מסיני — **למישרי** להתיר חרישה עבור נטיעה צעירה הנקראת "ילדה". היינו להתיר חרישה לעשר נטיעות צעירות בשדה אילן של בית סאה.

ואילו **קראי**, שלמדנו מהם תוספת שלושים יום, באו **למוסר** לאסור חרישה בשדה אילן רגילה, הנקראית "זקינה".

ומפני איסור תוספת בזקנה, שהוא מן התורה, הוצרכנו להלכה למשה מסיני להתיר חרישה בתוספת שביעית ל"עשר נטיעות".

ועדיין מקשינן: **וכיון דשמענו הלכתא למשרי ילדה**, להתיר חרישה בתוספת שביעית לעשר נטיעות, האם **לאו ממילא** שמעינן מינה שחרישה לצורך **זקינה אסורה** בתוספת! ואם כן — למה לי קרא לתוספת!?

ומתריצין: **אלא, הלכתא, אתא לרבי ישמעאל**.

שלפיו לא נפקא מקראי תוספת שביעית, היות וצריך את "בחריש ובקציר" להתיר קציר העומר בשבת, ובעינן הלכה למשה לאסור תוספת שביעית⁽⁴¹⁾.

שאינן לוקין על החרישה, ופסק כברייתא זו נגד רבי עקיבא.

41. בהערה 34 הבאנו דברי הרמב"ם, שלמד איסור עבודה בשביעית מ"בחריש ובקציר תשבות". ורוב האחרונים מפרשים בדבריו, שכונתו לאסור חרישה מפסוק זה, אף על פי שאין בה מלקות.

והקשה הר"י קורקוס ועוד אחרונים, הרי הרמב"ם [שם ג א] פסק כרבי ישמעאל, שאיסור

היא מ"בקציר", שאיסורו נאמר כבר בפירוש. עוד תירצו, שרבי עקיבא ודאי סובר כסברת אב"י, שאוסר כל התולדות מריבוי הכתובים. ולכאורה, כונתם לומר, שרבא הוכיח ממה שהתיר התנא של משנתנו להשקות בית השלחין בשביעית, שתנא זה ודאי נחלק על רבי עקיבא, ומתיר התולדות מן התורה. והחזו"א [שביעית יז א] כתב, שדברי רב דימי דלעיל, אינם מדברי רב דימי עצמו, אלא הם ברייתא, והביא כן מירושלמי, ולכן יכול רבא לפרש כרבי אלעזר,

נטיעות בתוספת שביעית, משמע, לכאורה, איסור ב"זקניות".

מאי טעמא, מנין מצאו סמך לכך בתורה?

גמר למדו זאת בגזירה שוה "שבת שבת", שבת הארץ משבת בראשית.

מה לחלו, בשבת בראשית, רק היא עצמה אסורה במלאכה, אך לפניה ולאחריה מותרין במלאכה⁽⁴³⁾,

והא דבעינן למילף תוספת שביעית מקראי, היינו דוקא לרבי עקיבא, הלומד מסיפא דקרא לתוספת שביעית. ורבי עקיבא לא שמיע ליה הלכה למשה מסיני בזה⁽⁴²⁾.

ועוד מתרצינן על הקושיא כיצד היה יכול רבן גמליאל ובית דינו לבטל את תוספת שביעית:

ורבי יוחנן אמר: רבן גמליאל ובית דינו מדאורייתא מצאו סמך לבטיל לחו, ואף שמהלכה למשה מסיני להתיר חרישה לצורך

התורה, אף על פי שמועילה לפירות שביעית, שכן הבינו חכמים ברוחב דעתם לפרש דין זה. אלא שבית שמאי ובית הלל הוסיפו מדבריהם לאסור מפסח ומעצרת, ורבן גמליאל ובית דינו ביטלו הוספה זו.

אולם הטורי אבן [ר"ה ט] נקט בפשיטות, שלרבי עקיבא איסור זה קיים אף קודם שלשים יום. ואולי כונתו, שלפי דברי רבי יוחנן ורב אשי שבמסקנת הסוגיא, שרבן גמליאל ביטל לגמרי התוספת, אם כן שוב אין כל הכרח להגביל את התוספת שמן התורה לשלשים יום, ועיין חזון איש [שביעית יז יב-יג]. אבל הר"ש [שביעית א ד] כתב, שאף לרבי עקיבא אין תוספת מן התורה אלא בשלשים יום.

עוד כתב הטורי אבן שם להקשות, מהיכן נדע לרבי עקיבא היתר זה של עשר נטיעות, והרי לא נתקבלה ההלכה לדבריו? ואין לומר שהוא חולק באמת על דין זה, שהרי בשביעית [א ח] שנינו, שרבי עקיבא נחלק לפרש מהי "נטיעה" לענין זה, ונשאר בצ"ע. והמלאכת שלמה [שם א א] כתב, שרבי עקיבא קיים דבר זה מסברתו, הואיל והוא לאוקמי אילנא, ועיין מה שביארנו בפרט זה בהערה 32.

43. הקשו התוס', הלא שנינו בר"ה [ט] דין תוספת שבת מפסוק, ואיך אמר רבי יוחנן לפניה

תוספת שביעית נלמד מהלכה למשה מסיני, ואם כן, בהכרח שהכתוב "בחריש ובקציר תשבות" מתפרש לענין איסור שבת, ובא ללמדנו שקצירת העומר דוחה שבת, וכמו שבאמת פסק כן הרמב"ם [תמידין ז ו]. ואם כן, איך הביא הרמב"ם פסוק זה לענין שביעית.

ויישבו, שדרך הרמב"ם בהרבה מקומות להביא מקורות מן הפסוקים, אף על פי שלאמתו של דבר נלמדים הם ממקור אחר, ואף כאן, מאחר שידענו מן ההלכה, שאסור לחרוש בתוספת שביעית, לומדים אנו מכך שבשביעית עצמה גם כן אסורה חרישה מן התורה, ואנו מפרשים מכח זה את הפסוק "ושבתה הארץ", שהוא מתייחס לחרישה גם כן [ואפילו לאחר חורבן הבית, שנתבטל דין תוספת, כמבואר לקמן בגמרא, מכל מקום חרישה בשביעית עצמה לא נתבטל]. ועל כן הביא הרמב"ם פסוק "בחריש", מאחר שנתפרש בו איסור חרישה, אף על פי שלאמתו של דבר נדרש הוא לענין שבת. ועיין סוכה [לד א רש"י ד"ה י' נטיעות].

42. כתבו התוס', שגם לרבי עקיבא הלומד מן הכתוב דין תוספת, אף על פי שלא נזכר שם שיעור זמן לתוספת זו, מכל מקום אין איסור זה נוהג מן התורה אלא בשלשים יום שלפני ראש השנה, אבל קודם לכן אין לאסור החרישה מן

יכולה להיות גזירה שוה במסורת שתתנגד למקרא או להלכה למשה מסיני! (44)

אלא אמר רב אשי תירוץ נוסף על הקושיא כיצד בטלו את התוספת:

רבן גמליאל ובית דינו סברי לה כרבי ישמעאל, דאמר: הלכתא למשה מסיני גמירי לה לתוספת, ואינה נלמדת מהפסוק "בחריש ובקציר תשבות".

ואולם, **כי גמירי הלכתא לאסור**, הוא רק בזמן שבית המקדש קיים, דומיא דניסוך המים, שנוהג רק בזמן שהמקדש קיים, דילפינן להו מהדדי (45).

אף כאן, בשבת הארץ, רק היא, השנה השביעית עצמה אסורה במלאכה, אך לפני ולאחריה מותרין.

ומכאן למדו מן התורה שאין איסור מלאכת קרקע בתוספת שביעית, ואפילו לא שלושים יום לפני ראש השנה.

מתקיף לה רב אשי: למאן דאמר דמהלכתא אסור שלשים יום לפני ר"ה — וכי יתכן שאתיא גזירה שוה עקרא הילכתא?!

וכן למאן דאמר דמקרא ילפינן לתוספת — וכי יתכן שאתיא גזירה שוה (ו) עקרא קרא? והרי אין אדם דן גזירה שוה מעצמו, ולא

שאינה מן התורה כלל.

44. כתב האבי עזרי [שמיטה א א], שדעת רבי יוחנן היא, שמכח הגזירה שוה, על כרחנו יש לנו לפרש הפסוק "בחריש ובקציר תשבות" באופן אחר, ואינו בא לאסור תוספת שביעית. ואף על פי שרבי יוחנן עצמו אמר לעיל (בשם רבי נחוניא) שהתוספת אסורה מכח ההלכה, הלא רבי יוחנן עצמו גם כן אמר בירושלמי [שביעית א ה], שמלכתחילה ניתנה ההלכה למשה מסיני על דעת שאם ירצו יבטלוה.

45. הקשו הראשונים, מדוע לא אמרו "דומיא דערבה", שמצותה במקדש דוקא (כלומר, שהיו נוטלים אותה ומקיפים בה את המזבח, מלבד מה שניטלת היא עם הלולב). ועיין בריטב"א.

והגר"ח מיישב, לפי מה ששינונו בזבחים [נט], שכאשר המזבח נעקר, אפשר להקטיר על מקום המזבח, ונמצא, שאף בזמן הזה שנחרב המזבח, מכל מקום שייכת מצות הקפה בערבה, שהרי מקום המזבח נחשב גם הוא למקום הקטרה, ואפשר להקיפו בערבה, מה שאין כן

ולאחריה מותר. ותירצו, שלענין תוספת שבת די בשיעור מועט [עיין ביאור הלכה [רסא ב ד"ה איזה], ואילו בשביעית, באנו לאסור שלשים יום קודם ראש השנה. אבל הרמב"ם פסק, שדין תוספת שבת אינה אלא מדרבנן, וכמו שכתב הכסף משנה [שבת ה ג], ולדבריו מיושב היטב. והקשה החמדת שלמה [או"ח לה ו] על תירוץ התוספות, שהרי השביעית מתחלת ביום טוב של ראש השנה, ואם כן גם לולא דין תוספת שביעית היה עלינו לאסור זמן מועט זה משום תוספת יום טוב. ותירץ, על פי מה שכתבו התוספות [לקמן יג א], שבשביעית יש לנו לאסור מן התורה מלאכה שאינה צריכה לגופה, אף על פי שבשבת ויום טוב אינה אסורה אלא מדרבנן, ואם כן יש נפקא מינה בתוספת שביעית לענין זה.

ורבי יוחנן פסק נגד דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל, שהרי לדברי שניהם תוספת שביעית מן התורה. וכתב החזו"א [שביעית יז א], שרבי יוחנן פסק כמו הברייתא שהביא רב דימי לעיל, שאין לוקין על תוספת, ורבי יוחנן מפרשה שם לענין תוספת שביעית, שאין לוקין עליה משום

ב. רב אשי אמר: חיישינן כי מי גשמים גופייהו — לדי מי קילון אתו. שמא ישקו מהם עד שיחסרו מי הגשמים, ולא יוכלו להשקות מהם באמה בלא טירחה, ויבואו לדלות מהם על ידי טירחה. אבל אין מקום לגזור על כל השקאה במי גשמים מחמת החשש שיבואו לטעות ולהשקות במי קילון הנמצאים בבור.

ומבאר הגמרא: וקמפלגני בהא דאמר רבי זירא.

דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: נהרות המושכין מים מן האגמים — מותר להשקות מהן בחולו של מועד.

מר, רב אשי, שאינו גוזר במי גשמים מחמת שמא יבואו להשתמש במי קילון מהבור, אית ליה דרבי זירא, שלא גזר על אגמים אטו מי קילון.

ומר רבי אילעא בשם רבי יוחנן, שגזר מי גשמים אטו מי קילון, ואף כשאין חשש שיחסרו אסור — לית ליה דרבי זירא, שהרי רבי יוחנן אסר בכל גווני, ורבי זירא מתיר.

גופא, אמר רבי זירא, אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל, נהרות המושכין מים מן האגמים מותר להשקות מהן בחולו של מועד.

אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, לא נאמרה הלכה לאסור את התוספת. ולכן יכול היה רבן גמליאל ובית דינו לבטלה⁽⁴⁶⁾.

שנינו במתניתין: אבל לא משקין ממי הגשמים, ולא ממי הקילון, שצריך לדלות אותם מהבור בדלי.

והוינן בה: בשלמא מי הקילון אסור להשקות מהם, היות שאיכא טרחה יתירה לדלות אותם מבור עמוק.

אלא מי גשמים המכונסין בצד השדה, שצריך רק לפתוח להם פתח לאמה, ודרכה המים משקים את השדה מאליהם — מאי טירחא איכא? ולמה אסורין?!

ומביאה הגמרא שני תירוצים:

א. אמר רבי אילעא אמר רבי יוחנן: גזירה מי גשמים אטו מי הקילון.

והיינו, גם במקום שאין לחוש שמא יפסקו מי הגשמים, ומצד ההשקאה ממי הגשמים עצמם אין לגזור [ואין טירחה בהשקאה ממי גשמים], בכל זאת אסרו להשקות מהם שמא ישקה גם ממי הקילון, שיש בהשקאה מהם טירחה. ויש ביניהם דמיון, בכך שהם מכונסין בצד השדה. ושניהם ממי הגשמים.

מ"בכריש" דין תוספת, הואיל וההלכה אינה אלא לזמן בית המקדש.

וכתב החשק שלמה [גלין הרמב"ם] להוכיח מכאן, ששביעית בזמן הזה מן התורה, שהרי עד זמנו של רבן גמליאל היו סבורים, שאפילו התוספת אסורה מן התורה, מכח ההלכה, ורבן גמליאל לא התיר אלא בתוספת,

לענין ניסוך המים, שיש לדמותו לזריקת הדם, שלזה אין די במקום המזבח, אלא דינו ליזרק על המזבח דוקא, כמבואר בזבחים שם.

46. כתבו התוס' [ר"ה ט], שלפי זה אפשר לשוב ולומר, שגם לרבי עקיבא נתקבלה ההלכה של עשר נטיעות, ומכל מקום הוצרך ללמוד

ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן, בין הבריכות, מותר להשקות מהן, אף שיכולין להחסר, כי אין למיחש לטירחא, שהרי יוכל להשקות מאמת המים (48).

אמר רב פפא: והוא, הא דשריא אמת המים את ההשקאה מהבריכות, היינו רק כשרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים בפעם אחת.

אך אם אין אמת המים מספיקה כדי להשקות רוב השדה בבת אחת. חיישינן שמא יפסקו הבריכות ואסור להשקות מהן, דיבא לטרוח

איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא מהא דמתניתין "אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון" דמשמע דחיישינן דיפסקו.

אמר ליה רבי זירא: ירמיה ברי, בני! הני אגמים בבבל שבהם התרתי להשקות. כמיא דלא פסקי דמי ואין לחוש לטרחא. והא דתנן במתניתין לא ישקה ממי גשמים, היינו בפסקי, ואתו לידי מי קילון. וכרב אשי (47).

תנו רבנן, הפסיקות, ברכות שאינן בנויות, והבריכות הבנויות, אפילו שנתמלאו מים מהגשמים מערב יום טוב, אסור להשקות מהן בחולו של מועד.

נהרות המושקין נאמר דוקא בנהר שאינו פוסק לעולם, אבל נהר שעשוי לפסוק לפעמים, אף על פי שעתה יש בו ריבוי מים, ויש בו כל הצורך כדי להשקות שדה זו לכל ימי המועד, מכל מקום אסור, שלא חילקו חכמים בגזירתם. וכן כתב החזו"א [קלד ח].

48. ברש"י כת"י מפורש, שאמת המים זו היא ממי מעיין. וכן מוכרח לכאורה לפי דעת רבי יוחנן, שבכל ענין אין משקין ממי גשמים, ואפילו אינן פוסקין לעולם.

וכתב הנמוקי יוסף בשם הראב"ד, שאין ההיתר נאמר אלא כאשר באים המים מן האמה לפסיקות ולבריכות, ומתערבים הם עם מי הגשמים, שאז נחשב כאילו משקה ממעין, אבל אם אינן מתערבין יחד, אף על פי שאפשר להשקות כל השדה על ידי אמת המים, מכל מקום אסור להשקות מהבריכות, שלא חילקו חכמים בין בריכה לבריכה. אבל הריטב"א כתב, הואיל ויש לשדה זו אמת המים שיכולים להשקותה ממנה, שוב לא גזרו חכמים כלל איסור השקאה בשדה זו אפילו ממי הבריכה לבדם.

אבל איסור השביעית עצמה נשאר עומד במקומו. וכן הוא בתוס' הרא"ש, שדברי רב אשי נאמרו לפי דעת רבנן דרבי, ששביעית בזמן הזה מן התורה.

47. העולה מן הסוגיא, שלדעת הכל, כל שיש חשש שיפסקו המים באמצע השקאתו, ויהיה לו צורך להביא מים ממקום אחר, או לדלות מעומקה של אמת המים על ידי דליה כדי לגמור ההשקאה, אזי נאסרה מלכתחילה השקאה זו, אפילו כאשר עדיין יש רוב מים ואינו צריך לטרוח ולדלות מן העומק [עיי'ן ריטב"א וביאור הגר"א תקלו ב], אולם באופן שאין חשש כלל שיפסקו המים, בזה נחלקו רבי יוחנן ורב אשי, שלדעת רבי יוחנן, בכל ענין אסור להשקות ממי גשמים, כדי שלא יבואו להחליף ולהתיר גם כן ממי קילון, שהוא גם כן מי גשמים, ויש טורח גדול בהשקאה ממנו, ולדעת רב אשי, הואיל ואין חשש במקרה זה לטרוח, אין לאסור עליו, כן מבואר מדברי התוס'. ועיי'ן חזון איש [אר"ח קלה] כביאור דברי רש"י.

ובשו"ע [תקלז ג] נפסק כדעת רב אשי, אולם כתב המשנה ברורה [ט], שההיתר של

ולדלות.

מטפטפת שנוטף משדה השלחין העליון, ובודאי לא פסקא⁽⁴⁹⁾.

אמר אבוי, והיתר זה הוא רק כשלא פסק מעיין ראשון העליון. אך אם פסק המעיין, אף שעדיין מטפטף מהשדה העליונה בעת ההשקאה, אסור להשקות מהבריכה התחתונה, שמא תפסק ויטרח וידלה ממקום אחר.

תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: שתי ערוגות בשדה אחת, זו למעלה מזו, לא ידלה מן התחתונה וישקה את העליונה, היות דטרחא היא.

יותר על כן אמר רבי אלעזר בן שמעון: אפילו ערוגה אחת הצייה נמוך והצייה גבוה, לא ידלה ממקום נמוך וישקה למקום גבוה, דגם זו טרחה⁽⁵⁰⁾.

תנו רבנן: מדלין מים ומשקין לירקות כדי שיהיו רכים וטובים לאוכלן בחול המועד. ואם רק בשביל לייפותן, שיגדלו לאחר המועד, ואין כוונתו לאכלן במועד, אסור, דהרווחה היא, וטרחא אסור בה⁽⁵¹⁾.

רב אשי חולק, ואמר: אף על פי שאין רובה של שדה שותה בבת אחת מאמת המים, מותר להשקות מהבריכות כשאמה עוברת ביניהם. כיון דכל הזמן קא משכא מתמלאת ומעבירה מים ואתיא לכל השדה, איננו חוששין שמא יטרח להביא מאמת מים אחרת, דמימר אמר בעל השדה, אי לא שתיא לחד יומא — תשתי לתרי ותלתא יומי.

תנו רבנן: אם היו שני בית השלחין, האחד גבוה, ולידו אחר נמוך. ובגבוה היה נובע מעיין וממנו הושקה, ובצד הנמוך עשו בריכה שהיא נוטפת מים, שנוטפין אליה טיפות ממי השקאת שדה בית השלחין העליון — זו, מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת — הנמוך. שהיא בצדו.

ומקשינן: והא הבריכה עבירא דפסקא מימיה, ויש לחוש שיטרח להביא ממקום אחר!?

ומתריצין: אמר רבי ירמיה: ועדיין היא

49. הריטב"א מפרש, שאמנם באופן זה אין טירחא להשקות את הגבוה, הואיל והם שדה אחת, מכל מקום לא חילקו חכמים בדבר, ואסרו בכל ענין את ההשקאה על ידי דליים, ואין היתר להשקות במועד [בית השלחין], אלא כשממשיך את המים בקרקע. אולם החזו"א [קלד יא] דקדק מלשון רש"י ותוס', שדוקא כשדולה ממקום עמוק חשוב כטירחא.

51. כתבו התוס', שכאשר מטרותו היא כדי ליפות הירקות [ושלא לאכלם במועד], אסור לו

49. הקשה החזו"א [שם ין], הרי שנינו לעיל, שלדעת רב פפא, אין להשקות מן הבריכה, אף על פי שיש לצדה אמת המים, כל שאי אפשר להשקות רובה של שדה [בפעם אחת] מן האמה, ואף כאן, הלא אי אפשר להשקות רוב השדה מאותם טיפות המטפטפות מן העליונה לבריכה. ותירץ, שדברי רב פפא נאמרו דוקא בבריכה שנתמלאה ממי גשמים וכדומה, מה שאין כן כאן שנתמלאו מן המעיין העליון. וביאור דבריו, שכל זמן שמטפטף מן העליון, אין דנים אותה בתורת בריכה בפני עצמה, אלא מימי הבריכה נחשבים הם כהמשך המעיין.

כדי שיגדלו היטב על ידי הדלדול, אסור.

ואם כן, אין להתיר להשקות ירקות מהא דתנן "מדלין לירקות", כי שם הכוונה היא לדלדול.

ומצינו לשון "מידל" שהוא דילול, לגבי פאה ועוללות:

בדתנן במסכת פאה [פרק ו]: המידל בגפנים, שתולש מגפן הטעונה אשכולות יותר מהראוי כדי לדלל אותה — כשם שהוא מידל מדלל בשלו לטובת גידול הגפן, כך מותר הוא גם להיות מידל בפאה של עניים, דברי רבי יהודה(52).

רבי מאיר אומר: רק בגפן שלו רשאי לדלל, ואינו רשאי לדלל בשל עניים.

ומוכח שלשון "מידל" משמעותו דילול גידול צפוף, כמו שסבר רבה תוספאה.

אמר ליה רבינא: הא אמרו להדיא ש"מדלין

רבינא ורבה תוספאה הוּו קא אזלי באורחא. חזו לההוא גברא דהוי דלי דוולא — דולה דליי מים לירקות בחולא דמועדא. וחכמים לא התירו אלא לבית השלחין.

אמר ליה רבה תוספאה לרבינא, ליתי מר לישמתיח, ראוי לנדתו משום שעובר איסור.

אמר ליה רבינא: והתניא: מדלין לירקות כדי לאוכלן, ואולי רצונו לאכלן במועד ומותר להשקות לצורך זה.

אמר ליה רבה תוספאה: מי סברת, מאי "מדלין" — מדלין מיא.

לא כך הוא!

ב-ד אלא, מאי "מדלין" — שלופי! לשון דילול הוא, שנוטל [שולף] ירק מבין ירקות צפופין.

אם נוטל כדי לאכול, מותר.

אך אם רצונו לייפות את הירקות הנשארים

טוב, שמתירים משום "הואיל", לצורך הפסד.

52. התוס' מבארים הטעם, שכל זמן שאינו בוצר את כרמו, עדיין אינו מתחייב בעוללות, וכמו שנאמר, "כי תבצור וגו' לא תעולל אחריך". ולכאורה לפי טעם זה, יהיה מותר לו ליטול ענבים אלו לעצמו, שהרי אינם ממון עניים. ועיין קרן אורה שבאמת תמה מכח זה על התוספות.

אולם הר"ש [פאה ז ה] מפרש הטעם, כיון שהעניים לא באו ליטול את מתנותיהם, אין בעל הבית מחוייב להמתין עליהם מלהדל את כרמו, והם שהפסידו לעצמם. [ולפי זה ודאי ממון עניים הוא, ואסור לו ליקחם לעצמו, אלא מניחם לצורך עניים], ודעת רבי מאיר היא, כיון שיכול

להשקותם בכל אופן, ואפילו שלא על ידי טורח גדול, שהרי אין בזה הפסד ואינו דבר האבד.

והמגיד משנה [יו"ט ז ב] כתב לאידך גיסא, שמה שנקט התנא "ליפותן", הוא לאו דוקא, שהרי ברייתא זו דנה לענין דליה, באופן שיש בה טורח מרובה, והלא שנינו לעיל [ב א], שאפילו לצורך מניעת הפסד לא התירו לטרוח הרבה. אבל הגרע"א [תקלו ט"ז ג] השיג עליו, כיון שהירקות ראויים הם לצורך המועד, אם כן יתכן שיהיה מותר להשקותם אפילו בטורח גדול משום הפסד, שאמנם אסור לטרוח הרבה אפילו במקום הפסד, מכל מקום זהו דוקא כשאינן לו שום אפשרות ליהנות ממנו במועד, מה שאין כן כשיכול הוא לאכול במועד, יש להתיר בצירוף הפסד, וכמו ששינונו בפסחים [מו] לענין יום